

RESEARCH BY MASTERS AND POSTGRADUATE STUDENTS

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2026.88.7>

OSINT as a Field of Convergence between Journalism and Human Rights: Experience of Documenting War Crimes in Ukraine

Stanislav Miroshnychenko

V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

The article examines the phenomenon of convergence between journalism and human rights protection during the full-scale armed conflict between Russia and Ukraine, focusing on war crime documentation through Open Source Intelligence (OSINT). The study *aims* to conceptualize OSINT as an institutional space where journalistic and human rights activities converge, enrich each other, and produce new hybrid forms of media activity. The *methodology* combines document analysis (the Berkeley Protocol, Basic Investigative Standards for Documenting International Crimes in Ukraine), case studies (war crimes in Bucha, Mariupol, Mykolaiv, Kramatorsk, and the deportation of children), and institutional analysis of convergent organizations (Bellingcat, Truth Hounds, ZMINA, and the Centre for Information Resilience). *Results*. Three levels of interpenetration were identified: instrumental (shared use of OSINT methods), institutional (the emergence of hybrid organizations at the intersection of media and NGOs), and normative (the formation of common standards for the responsible handling of digital evidence). The study also defines the legal and ethical challenges of convergent documentation. *Conclusions*. Journalism without a human rights methodological core often produces materials with questionable evidentiary value, while human rights protection without journalistic public visibility fails to generate the pressure necessary for actual prosecution. Their interdependence is a structural condition for their collective effectiveness.

Keywords: convergence of journalism and human rights, OSINT, war crimes, digital evidence, human rights journalism, journalism of human rights, accountability, Berkeley Protocol, Truth Hounds, Bellingcat

Citation: Miroshnychenko, S. (2026). OSINT as a field of convergence between journalism and human rights: Experience of documenting war crimes in Ukraine. *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 88(1), 89–101. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2026.88.7>.

Copyright: © 2026 Stanislav Miroshnychenko. This is an open-access draft article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forms is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted if it does not comply with these terms.

ДОСЛІДЖЕННЯ МАГІСТРІВ ТА АСПІРАНТІВ

OSINT як поле конвергенції журналістики і правозахисту: досвід документування воєнних злочинів в Україні

Станіслав Мірошніченко

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

У статті досліджено феномен конвергенції журналістики і правозахисту в умовах повномасштабного збройного конфлікту між Росією та Україною на матеріалі практик документування воєнних злочинів за допомогою розвідки на основі відкритих джерел (Open Source Intelligence, OSINT). *Мета розвідки* – концептуалізувати OSINT як інституційний простір, де журналістська і правозахисна діяльності зближуються, взаємозбагачуються і продукують нові гібридні форми медіадіяльності. *Методологія* поєднує аналіз документів (Берклійський протокол, Basic Investigative Standards for Documenting International Crimes in Ukraine), кейс-стаді (воєнні злочини в Бучі, Маріуполі, Миколаєві, Краматорську, депортація дітей) та інституційний аналіз конвергентних організацій (Bellingcat, Truth Hounds, ZMINA, Centre for Information Resilience). *Результати*. Виявлено три рівні взаємопроникнення: інструментальний (спільне використання OSINT-методів), інституційний (становлення організацій-гібридів на стику медіа і громадських організацій) та нормативний (формування спільних стандартів відповідальної роботи з цифровими доказами). Визначено правові та етичні виклики конвергентного документування. *Висновки*. Журналістика без правозахисного методологічного стрижня продукує матеріали, що нерідко мають сумнівну доказову силу, правозахист без журналістської суспільної видимості не генерує тиску, необхідного для реального судового переслідування. Їхня взаємозалежність є структурною умовою спільної ефективності.

Ключові слова: конвергенція журналістики і правозахисту, OSINT, воєнні злочини, цифрові докази, правозахисна журналістика, журналістика правозахисту, підзвітність, Берклійський протокол, Truth Hounds, Bellingcat

Навесні 2022 року в багатьох редакціях і правозахисних організаціях, що працювали в Україні, виникало одне й те саме питання: матеріали, зібрані з місць воєнних злочинів, використовувати тут і зараз для публікації чи для судового доказування? І чи можна їх використати одночасно для обох цілей? Ця, здавалося б, операційна невизначеність відображала глибшу концептуальну проблему: журналістика і правозахист десятиліттями розвивалися як відносно автономні інституційні поля з власними логіками, стандартами і мовами, а коли опинилися перед спільним завданням етично і повно документувати воєнні злочини, то в жодного з них не було готового інструментарію.

Між цими двома полями завжди існувала певна інституційна відстань. Журналіст документує і оприлюднює, тоді як правозахисник збирає докази і домагається їх визнання правоохоронними і судовими органами. Обидва захищають людей, але перший звітує перед аудиторією, другий – перед правом. Критерієм успіху для журналіста є суспільний резонанс, а для правозахисника – юридична допустимість матеріалу. Навіть там, де місії

Станіслав Мірошніченко <https://orcid.org/0009-0005-1066-6257>

Цю статтю було опубліковано спочатку онлайн 01 травня 2026 р. Вона є результатом дослідження аспіранта Станіслава Мірошніченка, проведеного в межах НДР кафедри журналістики Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. У розробленні дослідження, зборі, аналізі чи інтерпретації даних, у написанні рукопису спонсори участі не брали.

Кореспонденцію щодо цієї статті слід адресувати Станіславу Мірошніченку: s.miroshnychenko@mipl.org.ua.

збігалися, практики здебільшого залишалися роздільними: правозахисник, що передавав матеріали журналісту, ризикував скомпрометувати chain of custody (ланцюг зберігання доказів), а журналіст, що “чекав дозволу” від правозахисника, ризикував прогавити момент суспільної уваги.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну зробило це розмежування функціонально нежиттєздатним. Воєнні злочини вчинялися швидше, ніж будь-яка інституція встигала реагувати, фізичний доступ до місць злочинів часто був неможливий, Росія заливала інформаційний простір альтернативними версіями ще до того, як перші журналісти діставалися місця подій. За цих умов журналіст, що першим фіксує злочин, і правозахисник-документатор, який готує подання в національні та міжнародні правові юрисдикції, неминуче зверталися до одних і тих самих супутникових знімків, одних і тих самих Telegram-каналів, одних і тих самих методів геолокації. Тобто конвергенція, про яку йдеться у цій статті, виникла не як результат теоретичного рішення, а як функціональна відповідь на спільну кризу.

Цифри, що описують масштаб цієї кризи, самі по собі є аргументом: Truth Hounds задокументували понад 43 900 епізодів воєнних злочинів (Truth Hounds, 2025), CIR – понад 23 000 у проєкті Eyes on Russia (CIR, 2025). Але ці цифри приховують питання, яке не менш важливе за саме документування: хто саме їх збирав і в якій ролі? Truth Hounds є правозахисною організацією, що публікує наративні звіти, адресовані широкій аудиторії. CIR – аналітична структура, що постачає матеріали і журналістам, і слідчим. Bellingcat – медіапроєкт, що, крім іншого, розробляє стандарти для слідчих і прокурорів. Жодна з цих організацій не вписується у звичні інституційні рубрики. Саме ця інституційна невизначеність і є головним об’єктом цього дослідження.

Мета дослідження – концептуалізувати феномен конвергенції журналістики і правозахисту в умовах війни, показати OSINT як інституційний простір, де ця конвергенція стає операційно видимою, описати механізми і форми взаємопроникнення двох практик, окреслити виклики, що з цього виникають.

Теоретичне підґрунтя

Поняття конвергенції у журналістикознавстві набуло надмірно широкого вживання: ним позначають і злиття редакцій, і мультиплатформну дистрибуцію, і зміну журналістських ролей, і взаємодію медіа з алгоритмами. Дослідник Mark Deuze (2004), щоправда, запропонував розмежування, яке досі залишається операційно корисним: технологічний, змістовий, організаційний і культурний виміри конвергенції. Для цілей цього дослідження принципово важливий культурний вимір, тобто зближення не інфраструктур, а логік і цінностей, конвергенція того, перед ким кожна з практик відчуває відповідальність. Журналіст відповідає перед аудиторією, в ширшому вимірі – перед суспільним інтересом. Правозахисник відповідає перед потерпілими і правом. Коли ці дві відповідальності починають тягнути в один бік, конвергенція стає неминучою.

Дослідник Ibrahim Shaw (2012) фіксує, що журналістика прав людини від початку існувала на межі двох полів, і саме через це її так важко інституційно локалізувати. Вона використовує журналістські платформи, але керується правозахисною нормативною логікою: прихильністю до потерпілих і орієнтацією на зміни, а не лише на інформування. Це не суперечність, яку слід “вирішити”, але продуктивна напруга, що і є джерелом сили саме такої спеціалізованої журналістики.

Трансформація сучасних збройних конфліктів призвела до появи феномену децентралізованого документування, за якого фіксація воєнних злочинів остаточно втрачає інституційну монополію з боку держави. У цій новій парадигмі збір доказів здійснюється розгалуженою мережею недержавних акторів: від випадкових свідків та волонтерів до професійних слідчих і медійних розслідувачів. Це знімає питання про те, хто “має право”

збирати докази, і відкриває простір для конвергентних практик, де правозахисник, журналіст і слідчий можуть виконувати взаємодоповнювальні функції в межах одного доказового ланцюга. Ця теза, яка ще кілька років тому сприймалася б як надмірно оптимістична щодо можливостей недержавних акторів, сьогодні є описом реальної операційної практики в Україні.

Важливим нормативним підґрунтям для розуміння правозахисної ідентичності є міжнародне визначення, закріплене в Декларації ООН про правозахисників (1998) і операціоналізоване мережею Домів Прав Людини: “правозахисники – це особи, які просувають і захищають усі права людини мирними засобами без дискримінації” (HRHF, 2021). Принципово, що це визначення є функціональним, а не інституційним: маркування правозахисника відбувається через те, що він робить, а не те, де він працює. Серед наведених прикладів окремо вказані “журналісти та працівники медіа”. І це не уточнення, а концептуальна позиція: журналіст, що документує порушення прав людини, є суб’єктом правозахисної діяльності. Ця теза безпосередньо релевантна для аналізу конвергенції: якщо журналіст і правозахисник можуть бути одночасно однією і тією самою особою, то конвергенція організацій, що їх представляють, не є аномалією, але наслідком цього нормативного збігу.

Тренерка з прав людини і журналістка Ірина Виртосу (2019) формулює ключову ознаку правозахисної журналістики через розрізнення, яке часто недооцінюють: адвокація на основі суспільного інтересу проти адвокації як лобіювання партикулярних інтересів. Це розрізнення, здавалося б, суто журналістське. Утім за своєю глибинною логікою воно насправді є правозахисним. Документування воєнних злочинів у системі відповідальності є легітимним саме тому, що спирається на універсальні норми Міжнародного гуманітарного права (МГП). Саме тут журналістська і правозахисна логіки стикаються найбільш безпосередньо. І саме тут конвергенція є не суто операційно зручною, але й нормативно виправданою.

Дослідники Andrea Ricci та Jack Crawford з Royal United Services Institute (2024) описують результат цих процесів через поняття “павутини підзвітності” (web of accountability). Метафора приваблива, але потребує критичного прочитання, тож ми повернемося до цього в результатах. Тут лише зазначимо: “павутина” імплікує органічну зв’язність, якої на практиці часто немає. У правовому вимірі ключовим є питання не про те, чи мають право журналісти збирати докази, а про те, за яких методологічних умов ці докази можуть бути юридично використані. Саме навколо цього питання концентрується нормативне ядро конвергенції.

В українському науковому контексті питання взаємодії журналістики і правозахисту системно осмислювалося ще до 2022 року. Професор Олександр Волковинський (2018) у статті “Журналісти і правозахисники: точки дотику” описує цю взаємодію як функціонально необхідну в умовах, де державні механізми захисту прав людини працюють неефективно. Тоді медіа перебирають на себе частину правозахисних функцій не за вибором, а за необхідністю. Збірник конспектів лекцій “Права людини та мас-медіа в Україні” (заг. ред. Виртосу, Шендеровський, 2018) фіксує і соціологічний вимір цього явища: за даними дослідження Фонду “Демократичні ініціативи”, на той час кожен третій українець (27,8%) вважає ЗМІ найефективнішим способом захисту своїх прав – вище за суди (16,2%) і поліцію (14%). Ці цифри є свідченням недовіри до правових інституцій і непрямим визнанням того, що в суспільному сприйнятті журналістика де-факто виконує правозахисну функцію, незалежно від того, як сама журналістська спільнота визначає свою роль.

Метод

Дослідження реалізує якісну стратегію і поєднує три методи.

Аналіз документів охоплює три категорії джерел. Перша складається з нормативно-методологічних документів: Берклійський протокол цифрових розслідувань (Berkeley HRC & OHCHR, 2020) і Basic Investigative Standards for Documenting International Crimes in Ukraine (Global Rights Compliance, 2023). Друга – це звіти і публікації організацій-практиків: Truth Hounds (2022–2025), ZMINA (2022–2025), Centre for Information Resilience (2022–2025), RUSI (Ricci, A., & Crawford, J., 2024), IWPR (2023a; 2023b), Amnesty International (2022). Третя категорія складається з журналістських розслідувань та академічних праць щодо конкретних кейсів. Відбір здійснювався за критерієм верифікованості, аби кожне посилання у тексті відповідало змісту першоджерела.

Кейс-стаді (за Yin, 2018) застосовується для аналізу задокументованих епізодів конвергентного документування. Кейси відібрані за принципом максимального різноманіття: вони різняться за типом злочину, географією і домінантним суб'єктом документування. Такий підбір дозволяє перевіряти, чи виявлені закономірності специфічні для одного типу ситуацій, чи відображають загальнішу логіку конвергенції.

Інституційний аналіз зосереджений на організаціях, які працюють на межі журналістики і правозахисту: в їхніх редакційних місіях, структурних підрозділах, задекларованих методологічних принципах і партнерствах. Тут важливо встановити, чи є конвергенція свідомою стратегією цих організацій, чи вона виникла як функціональна відповідь на вимоги контексту без рефлексії про власну ідентичність.

Зазначимо обмеження: конвергентні практики змінюються значно швидше, ніж академічний цикл публікацій. Частина кількісних показників, що наводяться нижче, на момент виходу статті може вже бути застарілою. Втім, це обмеження стосується даних, але не висновків: логіка конвергенції, виявлена на матеріалі 2022–2025 років, достатньо усталена, щоб мати аналітичну цінність поза конкретними цифрами.

Результати і обговорення

Чому OSINT стає полем конвергенції: структурна логіка

Поставимо питання прямо: чому саме OSINT, а не якийсь інший контекст, стає полем, де журналістика і правозахист починають говорити однією мовою? Відповідь, на наш погляд, лежить у вимогах, які OSINT ставить до свого виконавця незалежно від його інституційної приналежності.

Журналіст, який верифікує геолокацію відеозапису з місця авіаудару, і правозахисник, що будує доказову хронологію того самого удару для підготовки подання в Міжнародний кримінальний суд (МКС), роблять одне й те саме: зіставляють тіні на будівлях із астрономічними таблицями, шукають унікальні архітектурні деталі на картографічних сервісах, перевіряють метадані файлів. Різниця тільки у тому, що відбувається з результатом. Попри те що і журналіст-розслідувач, і правозахисник передають задокументоване слідчим органам із дотриманням chain of custody, діючи до цього моменту ідентично, журналіст переслудіє ще одну мету – опублікувати задокументований матеріал.

Цю тенденцію прямо фіксують у Centre for Information Resilience, де в рамках проєкту Eyes on Russia сотні волонтерів, більшість із яких формально не є ані журналістами, ані правозахисниками, щодня виконують роботу, результати якої використовують і редакції, і слідчі (CIR, 2025). Це унаочнює ідею децентралізованого документування, коли ті, хто виконує суспільно значущі завдання, використовують для цього загальнодоступні

інструменти. За таких умов кордони між інституційними ролями починають розмиватися знизу, а не згори.

Є також другий структурний чинник. Дезінформаційна активність Росії у війні проти України є безпрецедентною за масштабом і системністю: альтернативні версії подій з'являються впродовж годин після інциденту. Спростування цих версій вимагає доказів, які б відповідали одночасно і журналістському стандарту (незалежна верифікація, кілька джерел) і правозахисному (причинно-наслідкова хронологічна цілісність, автентифікація матеріалів). Обидві вимоги ведуть до одних і тих самих методологічних рішень. Бучанський кейс (масові вбивства цивільних громадян, зґвалтування і катування, вчинені російськими військовими) є найбільш наочним прикладом (Y. Al-Hlou et al., 2022). Спростування російської версії про “інсценування” цих злочинів вимагало і публічного, і доказового виміру одночасно. Жоден із них не був би достатнім без іншого.

Три рівні конвергенції

Інструментальний рівень є найбільш видимим і найменш проблематичним. Геолокація, хронологія, балістичний аналіз, розпізнавання облич, аналіз супутникових знімків – усі ці методи застосовуються і журналістами-розслідувачами, і аналітиками Truth Hounds, ZMINA, CIR. Міжнародно визнаним методологічним документом тут є Берклійський протокол (Berkeley HRC & OHCHR, 2020). Це перший кодифікований стандарт, який однаково адресований і журналістам, і правозахисникам, і слідчим. Сам факт, що такий документ існує і широко використовується, є свідченням інструментальної конвергенції як усталеного факту.

Інституційний рівень є менш очевидним, а тому цікавішим із погляду нашого дослідження. На цьому щаблі конвергенція відображається у появі організацій, які неможливо однозначно атрибутувати за жодним із двох полів. Bellingcat – найбільш вивчений випадок. Заснована у 2014 році як медіапроект, ця організація разом із правозахисним об'єднанням Global Legal Action Network (GLAN) утворила підрозділ Justice and Accountability Unit (JAU), який веде власні OSINT-розслідування. Водночас методологія таких розслідувань вибудовується на стандартах британського доказового права, розробляє навчальні програми для суддів і прокурорів (IWPR, 2023a). Це вже не журналістика, яка “допомагає правосуддю”, це структура, яка органічно поєднує редакційну і правозахисну функції в єдиному операційному процесі.

Те, як Росія вчинила з Bellingcat, також ілюструє те, що Human Rights House Foundation (HRRF, 2021) описує як системний патерн: держави, які вчиняють порушення, прагнуть “змістити наратив щодо правозахисників від захисника людей до ворога держави”. Визнання медіаорганізації “небажаною” застосовує до неї правову логіку, яка в міжнародних стандартах зарезервована саме для правозахисників. Це є мимовільним визнанням її правозахисної функції.

Дзеркальним прикладом є Truth Hounds, правозахисна організація, яка дедалі частіше послуговується журналістськими інструментами. Її звіти мають наративну структуру, адресовану широкій аудиторії, а не лише фаховим юристам, інтерактивні мапи та відеоматеріали є журналістськими за формою, хоча правозахисними за призначенням. Ми не вбачаємо в цьому якоїсь еклектики чи розмивання місії, а радше свідоме рішення, засноване на розумінні, що доказ, про який ніхто не знає, не породжує суспільного тиску, необхідного для реального судового переслідування.

Нормативний рівень стратегічно є найбільш значущим, хоча й найменш помітним у щоденній роботі. Йдеться про кристалізацію спільних принципів відповідальної роботи з цифровими матеріалами, які однаково обов'язкові для журналіста і для правозахисника. Серед вимог – неодмінне збереження метаданих, хеш-верифікація цілісності файлів, документування методу геолокації тощо. Ці вимоги прийшли з правозахисної і слідчої культури, а тепер стають стандартом для медійників. У 2023 році Global Rights Compliance

(GRC, 2023) зробили першу спробу кодифікувати цю нормативну конвергенцію у вигляді практичного посібника, що адресований усім, хто документує міжнародні, зокрема воєнні злочини в Україні.

Трансформація журналістської ролі: від спостерігача до учасника системи відповідальності

Один із найменш відрефлексованих, на наш погляд, наслідків конвергенції полягає в тому, що вона змінює роль журналіста, не запитуючи на це його дозволу. Журналіст, який першим дістається звільненого міста і фіксує, наприклад, тіла жертв на вулицях, де-факто збирає докази воєнних злочинів, незалежно від того, чи він це усвідомлює, чи ні. Якщо журналіст при цьому не зберіг метадані, не задокументував умови зйомки і не забезпечив chain of custody, він міг ненавмисно унеможливити судове використання власних матеріалів.

Директорка Інституту масової інформації Оксана Романюк в інтерв'ю Institute for War & Peace Reporting (IWPR) формулює цю проблему без зайвої дипломатичності. Вона заявляє, що більшість журналістів не знайомі з юридичними критеріями кваліфікації воєнних злочинів і зі стандартами доказування, тому “забруднення” матеріалів відбувається не через злий умисел, а через невігластво щодо суміжної галузі (IWPR, 2023b). Це не закид журналістам, це опис структурної прогалини, яку конвергенція виявила, але поки не заповнила.

У вітальному слові до збірника конспектів лекцій “Права людини та мас-медіа в Україні” професор Володимир Різун пропонує формулювання, що передбачає таку трансформацію ролі журналіста: “Права людини для журналістів – то внутрішня основа логіки їхнього думання, обов’язкове тло аналізу будь-яких подій і фактів” (ред. Виртосу І. та Шендеровський К., 2018, с. 6). У практиці воєнного часу, де правові інститути системно не здатні впоратися з функцією захисту, така вимога до журналіста стала нормативною. У 2022–2025 роках вона набула операційного виразу через OSINT-документування, де “обов’язкове тло” перетворилося на спільний методологічний стандарт.

Проблема полягає у тому, що усвідомлення цієї нової ролі поширюється нерівномірно. Редакції, які систематично займаються розслідувальною журналістикою, давно виробили внутрішні протоколи верифікації, близькі до правозахисних стандартів. Натомість чимало репортерів, які опиняються на місці скоєного воєнного злочину, зазвичай не мають ані відповідної підготовки, ані інструктажу. Ця нерівномірність є однією з найсерйозніших операційних проблем конвергентного документування воєнних злочинів.

Кейси: конвергенція у дії

Бучанський кейс є найбільш показовим прикладом того, як журналістська і правозахисна логіки діяли паралельно і підсилювали одна одну. 2 квітня 2022 року, за кілька годин після того, як українські Збройні Сили увійшли в деокуповане місто, в мережі з’явилися перші фотографії тіл на вулиці Яблунській. Росія миттєво оголосила їх постановочними. Наступні кілька днів стали, мабуть, найінтенсивнішим публічним OSINT-розслідуванням в історії: журналісти NYT, AP і десятки аналітиків незалежно одне від одного верифікували супутникові знімки Maxar Technologies, зіставляли тіні на будівлях із астрономічними таблицями, ідентифікували адреси за архітектурними деталями. Паралельно аналітики Truth Hounds і Amnesty International робили те саме, але з метою збору судово придатних доказів для подання в МКС. Обидва процеси живилися одними і тими самими відкритими джерелами, утім результати розійшлися: журналісти опублікували матеріали, формуючи в такий спосіб потужний суспільний тиск, аби прискорити розслідування та унеможлививши замовчування, а правозахисники задокументували злочин, забезпечивши доказову основу для офіційного розслідування (Doyle, G., 2022).

У кейсі зруйнованого російськими авіаційними ударами Маріупольського драматичного театру конвергенція набула інституціонального виразу. Amnesty International провела розслідування, де поєднала типово журналістські методи – опитування свідків і наративну реконструкцію подій – із типово правозахисними методами – балістичним аналізом, аналізом супутникових знімків і кваліфікацією дій за нормами МГП (Amnesty International, 2022). Паралельно Truth Hounds спільно з Human Rights Watch застосовували 3D-модельовання зруйнованого приміщення театру для верифікації балістичних даних (Human Rights Watch, SITU Research, & Truth Hounds, 2024). Центральним фактом, що надав кейсу особливої правової ваги, виявилось слово “ДІТИ”, написане перед входом у театр і чітко видиме на супутникових знімках із висоти польоту бойових літаків, тобто, з висоти, з якої пілот бачив мішень (Amnesty International, 2022). Цей факт встановлений через OSINT і задокументований одночасно для журналістської публікації і для судового доказу.

Кейс депортації Росією українських дітей ілюструє конвергенцію на рівні цілей. На наш погляд, він є найскладнішим для чіткої категоризації, тому і найбільш показовий. Організація OSINT for Ukraine, яка працює на перетині журналістики, OSINT-розвідки та аналізу міжнародного кримінального права, провела чотириетапне розслідування. У межах проєкту команда замапувала мережу локацій по всій території Росії, куди примусово вивозили дітей, а також викрила схеми оформлення “усиновлення”, що включають видачу нових свідоцтв про народження та російського громадянства (OSINT for Ukraine, 2023). Цей матеріал є одночасно журналістським звітом і правозахисним поданням, оскільки його результати передаються до правових механізмів для притягнення винних до відповідальності. Завдяки зусиллям партнерів, зокрема медійників із Magnolia, яка для розшуку викрадених дітей використовує OSINT, ця діяльність стає безпосереднім гуманітарним інструментом (GMF, 2024). На цьому прикладі ми бачимо конвергенцію вже не суто як концептуальну категорію. Натомість вона вимірюється кількістю викрадених українських дітей, яких вдалося знайти, ідентифікувати і повернути. У зв’язку з цими злочинами МКС видав ордери на арешти президента Росії Володимира Путіна та Уповноваженої при президенті РФ з прав дитини Марії Львової-Белової (HRW, 2023). Рішення суду частково спиралося саме на матеріали, зібрані організаціями, чий журналістський, правозахисний чи гібридний статуси складно визначити однозначно.

Truth Hounds у кейсах щодо резонансних воєнних злочинів Росії у Краматорську і Миколаєві демонструють те, що можна позначити як найбільш зрілу форму конвергентного документування за допомогою OSINT. Мова про здатність не лише задокументувати злочин, але дійти до того, аби ідентифікувати злочинців. Так, проаналізувавши траєкторію польотів, супутникові знімки і розміщення російських авіабаз, вони встановили, що за авіаційними ударами по готелю “Інгул” і Миколаївській обласній психіатричній лікарні № 1, які сталися 21 березня 2022 року, стоїть 559-й авіаційний полк 1-ї гвардійської змішаної авіаційної дивізії Росії (Truth Hounds, 2023a).

Показовим прикладом досліджуваної нами конвергенції є розслідування атаки на Краматорськ 27 червня 2023 року, коли ракетним ударом по ресторану Ria Lounge та сусідньому Біленькому Росія вбила 13 осіб і понад 60 поранила. Серед загиблих – письменниця і документаторка Truth Hounds Вікторія Амеліна. Здійснене Truth Hounds розслідування поєднало п’ять типів доказів. Фізичний аналіз уламків ракети, виявлених у Біленькому, дозволив ідентифікувати тип боєприпасу, це була крилата ракета “Іскандер-К”, запущена з південно-східного напрямку. Свідчення 22 очевидців верифікували траєкторію ракети. Супутникові знімки Maxar, Planet і Google Earth уможливили відстеження переміщень пускових установок, а специфічне маркування техніки на бортових номерах (код “99”) дозволило визначити, що удар здійснила 47-ма ракетна бригада 8-ї загальновійськової армії Південного військового округу ЗС РФ. Нарешті, цифровий інструментарій для обробки масивів даних Paliscope і PimEyes для ідентифікації персоналу

дозволили встановити не лише підрозділ, а й конкретних командирів: полковника Віталія Бобира і підполковника Руслана Петросова. (Truth Hounds, 2023b). Цей кейс унаочнює інструментальний рівень конвергенції. Він демонструє, що OSINT-засоби під час документування воєнних злочинів не є виключно журналістськими чи правозахисними і функціонують як єдиний доказовий ланцюжок, що відповідає і редакційним стандартам публічності, і правовим стандартам атрибуції відповідальності. Така деталізація дозволяє перейти від загального наративу “Росія вчинила злочин” до “конкретні особи в конкретному підрозділі несуть кримінальну відповідальність за конкретні злочини”. Без цього будь-яке правосуддя залишається символічним.

“Павутина підвітності”: між метафорою і реальністю

Концепція Andrea Ricci and Jack Crawford (2024) є аналітично зручною, але потребує критичного прочитання. “Павутина підвітності” справді існує. Це і MKC із його понад 40 слідчими в Україні, і Спільна слідча група Eurojust, і Оперативна група Європолу з питань OSINT, і двосторонні програми підтримки Великої Британії (Ricci, A., & Crawford, J., 2024). Але метафора павутини може вводити в оману: вона імплікує органічну цілісність і узгодженість, яких на практиці немає.

Більш точним є образ не павутини, а клаптикової ковдри, яка функціонально пов’язана, але зшита з фрагментів різного розміру, фактури і міцності. Взаємодія між Truth Hounds і Офісом Генерального прокурора, між ZMINA і MKC, між Bellingcat і GLAN є реальною і задокументованою (ZMINA, 2023). Але більшість цих зв’язків тримається на особистих контактах і ситуативних домовленостях без протоколів, спільних платформ, без формалізованих процедур обміну матеріалами. Це означає, що “мережа” є вразливою: якщо конкретна людина змінює роботу або вигорає, зв’язок між організаціями може зникнути. В Україні ця проблема набуває особливої гостроти через масштаб: лише Mnemonic Ukrainian Archive накопичив майже 7 млн. цифрових записів (Ukrainian Archive, 2026). Опрацювати такий масив у режимі ситуативних домовленостей між знайомими між собою людьми неможливо, та саме на таких домовленостях нерідко тримаються реальні зв’язки між медіа і організаціями громадянського суспільства. Мережа, що не масштабується, радше схожа на особистий проєкт, прив’язаний до конкретних людей, а тому залишається вразливою до їхнього вигорання або відходу.

Виклики конвергентного документування

Конвергенція, яку ми досліджуємо, породжує специфічні виклики, з яких найбільш системним є напруга між двома несумісними логіками оперативності. Журналістська логіка нерідко вимагає швидкої публікації. Правозахисна ж логіка вимагає протилежного: зберегти конфіденційність деталей, які в разі розголошення можуть скомпрометувати слідство або підставити під загрозу свідків. IWPR (Інститут вивчення війни та миру) фіксує цю напругу через конкретний тип ситуації: журналіст, який отримав від правозахисної організації координати потенційного поховання, стоїть перед вибором оперативно опублікувати інформацію чи зберегти слідчу таємницю, яка дозволить зафіксувати злочин до того, як місце буде зачищене (IWPR, 2023b). Ця напруга не вирішується компромісом. Вона потребує чітких протоколів того, які матеріали можна публікувати одразу, які – після узгодження, а які – лише після завершення розслідування правоохоронцями.

Другий виклик полягає у нерівномірності методологічної підготовки, про що вже згадувалося вище. Додамо, що ця нерівномірність симетрична. Якщо журналісти часто не знайомі зі стандартами доказовості, то правозахисники нерідко недооцінюють значення наративних і візуальних засобів для формування суспільного тиску, без якого жоден судовий процес не є стійким у довгостроковій перспективі. Для подолання цієї проблеми потрібно запровадити системне взаємне навчання для тих, хто займається конвергентним документуванням.

Нарешті питання масштабу. Майже 7 млн. цифрових записів в архіві Mnemonic є реальною операційною проблемою: опрацювати такий масив із збереженням стандартів автентифікації, що задовольняли б одночасно журналістські і правозахисні вимоги, неможливо без автоматизації. “Ми зберігаємо інформацію про потенційні порушення прав людини та можливі воєнні злочини з усіх сторін, але лише невеликий відсоток посправжньому аналізується”, – коментує головний слідчий Mnemonic (Ricci & Crawford, 2024). Впоратися з цим можуть допомогти інструменти машинного навчання, які здатні провести первинне сортування матеріалів, їхню класифікацію. На думку Kermod et al. (2020), впровадження машинного навчання може допомогти з автоматизованим сортуванням візуального контенту. Оскільки для ідентифікації специфічних елементів насильства, наприклад, рідкісних видів боєприпасів, часто бракує реальних навчальних даних, автори обґрунтовують використання синтетичних наборів даних для тренування класифікаторів. Це дозволяє OSINT-дослідникам оперативно верифікувати зброю і техніку на тисячах аматорських відео, інтегруючи розрізнені свідчення у цілісний доказовий ланцюг. Таким чином, децентралізація збору інформації у поєднанні з алгоритмічною обробкою створює конвергентне поле, де журналістська швидкість фіксації поєднується з юридичною точністю ідентифікації в межах єдиної системи міжнародної підзвітності. Від розв’язання цього інфраструктурного завдання залежить сама можливість системного документування в умовах масових воєнних злочинів.

Висновки

Конвергенція журналістики і правозахисту є задокументованою практикою, що склалася в умовах війни між Росією та Україною. Учасники процесу нерідко не мають спільної концептуальної мови для опису того, що роблять. Ця стаття є спробою частково закрити концептуальний розрив між практикою, що склалася, і її теоретичним осмисленням.

Із трьох виявлених рівнів конвергенції – інструментального, інституційного і нормативного – найбільш значущим і найменш дослідженим залишається нормативний. Саме він визначає, чи є конвергенція стійкою практикою чи виключно ситуативним збігом обставин. Поки журналісти і правозахисники користуються одними інструментами, але живуть у різних нормативних всесвітах із різним уявленням про те, що означає “відповідальна робота” з матеріалом, жодна спільна платформа і жоден особистий контакт не перетворюють їхню взаємодію на системну. Берклійський протокол і Basic Investigative Standards for Documenting International Crimes in Ukraine є першими спробами цей нормативний розрив закрити, хоча вони охоплюють незначну частку тих, хто фактично займається документуванням воєнних злочинів.

Практичні результати конвергентного підходу, як то ордери на арешт від МКС, повернення депортованих Росією українських дітей, є аргументом на користь його ефективності і незамінності. Журналістика без правозахисного методологічного стрижня продукує матеріали, що нерідко мають сумнівну доказову силу. Правозахист без журналістської суспільної видимості не може генерувати тиск, без якого жодне досягнення справедливості не є стійким у довгостроковій перспективі. Ця взаємозалежність є структурною умовою спільної ефективності цих двох практик.

Відкритим залишається питання, що видається найважливішим для подальших досліджень: чи здатна конвергенція масштабуватися? Вона досі тримається переважно на особистих контактах, інституційному ентузіазмі й операційній імпровізації – усьому тому, що добре працює в умовах кризи, але зрештою не витримує рутинізації. Архів Mnemonic накопичив 7 млн. цифрових записів (Ricci & Crawford, 2024), але переважна більшість із них не аналізується. Хто і за якими стандартами їх опрацюватиме за п’ять чи десять

років, коли гострота моменту зменшиться, а обсяги цифрових доказів воєнних злочинів зростуть ще більше? Відповідь на це питання визначить, чи стане конвергенція журналістики і правозахисту стійкою інституційною формою, чи залишиться значущим, але ситуативним явищем, прив'язаним до конкретного міжнародного збройного конфлікту.

Декларація про генеративний штучний інтелект та технології, що використовують штучний інтелект у процесі написання. Під час підготовки цієї статті автор не використовував інструменти штучного інтелекту. Автор статті несе повну відповідальність за правильне використання та цитування джерел.

Посилання

- Amnesty International (2022). “Children”: The attack on the Donetsk Regional Academic Drama Theatre in Mariupol, Ukraine (Index: EUR 50/5713/2022). <https://www.amnesty.org/en/documents/eur50/5713/2022/en/>.
- Berkeley HRC & OHCHR (2020). Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. Human Rights Center, UC Berkeley / OHCHR. <https://humanrights.berkeley.edu/programs-projects/tech-human-rights-program/berkeley-protocol>.
- CIR – Centre for Information Resilience (2025). How OSINT shaped reporting on the war in Ukraine. Eyes on Russia. <https://www.info-res.org/eyes-on-russia/articles/how-osint-shaped-reporting-on-the-war-in-ukraine/>.
- Deuze, M. (2004). What is multimedia journalism? *Journalism Studies*, 5(2), 139–152. <https://doi.org/10.1080/1461670042000211131>.
- Doyle, G. (2022, April 5). Satellite images show civilian deaths in Ukraine town while it was in Russian hands. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/satellite-images-show-civilian-deaths-ukraine-town-while-it-was-russian-hands-2022-04-05/>.
- Global Rights Compliance. (2023). Basic Investigative Standards for Documenting International Crimes in Ukraine. Asser Institute; MATRA-Ukraine. <https://www.asser.nl/media/796395/basic-investigative-standards-for-documenting-international-crimes-in-ukraine-guides.pdf>.
- GMF – German Marshall Fund of the United States (2024). Tracking Missing Children Amid War. <https://www.gmfus.org/tracking-missing-children-amid-war>.
- HRHF – Human Rights House Foundation (2021). Права правозахисників: принципи та стандарти захисту й підтримки правозахисної діяльності. Фонд Домів Прав Людини / Almenda. https://almenda.org/wp-content/uploads/2021/12/Rights-of-Defenders_Ukr_web.pdf.
- HRW – Human Rights Watch (2023, April 6). Investigation Launches into Forcible Transfer of Children in Ukraine. <https://www.hrw.org/news/2023/04/06/investigation-launches-forcible-transfer-children-ukraine>.
- Human Rights Watch, SITU Research, & Truth Hounds. (2024, February 8). “Our City was Gone”: Russia’s Devastation of Mariupol, Ukraine. <https://www.hrw.org/feature/russia-ukraine-war-mariupol>.
- IWPR (2023a). Integrating OSINT into Justice Processes. Institute for War & Peace Reporting. <https://iwpr.net/global-voices/integrating-osint-justice-processes>.
- IWPR (2023b). Ukraine: The Challenges to Covering War Crimes Trials. Interview with Oksana Romanyuk. Institute for War & Peace Reporting. <https://iwpr.net/global-voices/ukraine-challenges-covering-war-crimes-trials>.
- Kermode, L., Akturk, A., Kochetkov, D., Weizman, E., Freyberg, J., Trafford, R., Pardinas, R., & Corneise, J. (2020). Objects of violence: synthetic data for practical ML in human rights investigations. arXiv preprint arXiv:2004.01030. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2004.01030>.
- OSINT for Ukraine (2023). Illegal Transfer and Deportation of Ukrainian Children: 4-part investigation. <https://osintforukraine.com/publications/part4-conquer>.
- Ricci, A., & Crawford, J. (2024). Puzzling Pieces: OSINT and War Crime Accountability in Ukraine. Royal United Services Institute (RUSI). <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/puzzling-pieces-osint-and-war-crime-accountability-ukraine>.

- Shaw, I. S. (2012). Human Rights Journalism: A Critical Conceptual Framework. In: Human Rights Journalism. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9780230358874_2.
- Y. Al-Hlou et al. (2022). Their Final Moments: Victims of a Russian Atrocity in Bucha. NYT. <https://www.nytimes.com/interactive/2022/12/21/world/europe/bucha-ukraine-massacre-victims.html>.
- Truth Hounds (2023a). Sky Witness: Searching for a plane which bombed Mykolaiv 21.03.2022. <https://truth-hounds.org/en/cases/sky-witness-searching-for-a-plane-which-bombed-mykolaiv-21-03-2022/>
- Truth Hounds (2023b). The Bill Is on You: Identification of the unit responsible for the missile attack on Kramatorsk and Bilenke on the 27 June 2023. <https://truth-hounds.org/en/cases/the-bill-is-on-you-identification-of-the-unit-responsible-for-the-missile-attack-on-kramatorsk-and-bilenke-on-the-27-june-2023/>.
- Truth Hounds (2025). 2025: Results and Insights. <https://truth-hounds.org/en/cases/2025/>
- Ukrainian Archive (2026). <https://ukrainianarchive.org/en/>.
- Yin, R. K. (2018). Case Study Research and Applications: Design and Methods (6th ed.). SAGE Publications.
- ZMINA (2023). Воєнні злочини РФ в Україні: громадські організації, що їх документують. <https://zmina.ua/media/voyenni-zlochyny-rf-v-ukrayini-gromadski-organizacziyi-shho-dokumentuyut-yih-ta-zbyrayut-svidchennya-dlya-trybunalu/>.
- Виртосу, І. (2019). Маніпуляції та захист бізнес-інтересів – це не правозахисна журналістика. ZMINA.info. <https://zmina.info/columns/manipuljiaciji-ta-zahist-biznesinteresiv-ce-ne-pravozahisna-zhurnalistika/>.
- Виртосу, І., & Шендеровський, К. (Ред.). (2018). Права людини та мас-медіа в Україні: Збірник конспектів лекцій. Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка / ZMINA. <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2019/09/Prava-lyudyny-ta-mas-media-v-Ukrayini-Zbirnyk-konspektiv-lekcziy.pdf>.
- Волковинський О. (2018). Журналісти і правозахисники: точки дотику. Права людини та мас-медіа в Україні: Збірник конспектів лекцій: авт. кол. За ред. Виртосу І., Шендеровського К. Київ: Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. С.227–233.

Received 11.03.2026
Approved 06.04.2026
Published 01.05.2026